

PERSONALUL DE SPECIALITATE DIN BIBLIOTECI – AVANTAJ INSTITUȚIONAL ȘI COMUNITAR MAJOR

Ludmila CORGHENCI

E-mail: lcorghenci@bnrm.md

Personalul de specialitate fundamentează activitatea eficientă a oricărei organizații. În cazul bibliotecilor, personalul de specialitate reprezintă o componentă fără de care instituția nu poate realiza cu succes rolul de centru comunitar, informațional, educațional, cultural și altele. Centrele biblioteconomice (naționale, teritoriale, departamentale) au obligația de a monitoriza, de a colecta/analiza/valorifica datele privind componența personalului, de a studia nevoile și de a dezvolta competențele profesionale și deontologice ale acestuia.

Articolul de față are scopul de a prezenta rezultatele cercetării statistice privind personalul de specialitate din cadrul sistemului național de biblioteci (SNB) prin valorificarea datelor statisticii oficiale pentru anii 2020-2021 [5]. În același timp, articolul poate fi acceptat de către centrele biblioteconomice drept recomandare pentru a analiza situația concretă în cadrul rețelei de biblioteci.

Să urmărim tabloul general al efectivului personalului de specialitate pentru perioada menționată.

Tablelul nr. 1. Numărul total al personalului de specialitate în cadrul SNB

Tip biblioteci	Personal de specialitate			Informaticieni (ingineri, programatori, administratori etc.)		
	2021	2020	Diferența	2021	2020	Diferența
Naționale	220	237	-17	9	9	0
Publice teritoriale	2 043	2 074	-31	27	33	-6
Din învățământ, inclusiv:	1 626	1 641	-15	7	11	-4

- din învățământul superior	287	300	-13	7	9	-2
- din centre de excelență, colegii	69	70	-1	0	0	0
- din școli profesionale	44	43	+1	0	1	-1
- din învățământul general	1 226	1 228	-2	0	1	-1
Specializate	92	92	0	6	6	0
Total	3 981	4 044	-63	49	59	-10

Datele statistice din tabelul nr. 1 relevă o scădere continuă a numărului personalului de specialitate din cadrul SNB, fenomenul manifestându-se și pe parcursul anilor 2017-2019. Astfel, în perioada 2018-2019, reducerea numărului de personal constituie 1,65%, iar în perioada 2020-2021 – 1,55%. Chiar dacă la prima vedere pare o diminuare nesemnificativă, aceasta influențează negativ activitatea bibliotecilor.

Se atestă și o reducere a numărului informaticienilor (inginerilor, programatorilor, administratorilor de rețea) în cadrul bibliotecilor publice teritoriale și din învățământ.

Drept motive privind reducerea numărului personalului de specialitate menționăm: descreșterea numărului de biblioteci în anul 2021 (cu 23 de unități în comparație cu anul 2020); salarii neatractive); predominarea personalului de vârstă pensionară (contractele de angajare nefiind acceptate); nerespectarea de către fondatori a prevederilor legislative (de exemplu, privind posturile de conducere în bibliotecă și altele). La cele menționate mai sus adăugăm că fenomenul este și rezultatul predominării viziunii nefavorabile în societate a imaginii bibliotecii și bibliotecarului [4].

Tabelul nr. 2. Numărul personalului de specialitate per 1 000 de utilizatori activi

Tip bibliotecii	2021	2020
Naționale	15	20
Publice teritoriale	3	4
Din învățământ, inclusiv:	4	4
- din învățământul superior	5	5
- din centre de excelență, colegii	2	2
- din școli profesionale	3	3
- din învățământul general	3	4
Specializate	11	12
Total	4	4

În comparație cu perioada 2017-2019, pentru anii 2020-2021 menționăm o creștere nesemnificativă a numărului personalului per 1 000 de utilizatori activi. Este menținut cel mai mare număr de personal per 1 000 de utilizatori în bibliotecile naționale, această situație fiind argumentată de complexitatea și specificul funcțiilor atribuite acestora prin cadrul legal și de reglementare național. În bibliotecile publice teritoriale acest indicator relațional este stabil pe parcursul anilor 2017-2021, constituind 3 bibliotecari per 1000 de utilizatori. Este constant indicatorul și pentru bibliotecile din învățământ, reliefând o creștere în cadrul bibliotecilor din instituțiile de învățământ superior în comparație cu anii 2017-2019 [4]. Pentru perioada de referință menționăm creșterea indicatorului în cadrul bibliotecilor specializate: cu 4 unități în anul 2021 și cu 5 unități în anul 2020, în comparație cu anul 2019.

Relevanța indicatorului de performanță, prezentat în tabelul nr. 2, este evidentă în comparație cu alt indicator – numărul de utilizatori activi ce revin unui angajat al bibliotecii.

Tabelul nr. 3. Numărul de utilizatori per cap personal de specialitate

Tip biblioteci	2021	2020	Diferența
Naționale	67	51	+16
Publice teritoriale	298	273	+25
Din învățământ, inclusiv:	282	276	+6
- din învățământul superior	211	202	+9
- din centre de excelență, colegii	496	497	-1
- din școli profesionale	294	300	-6
- din învățământul general	286	281	+5
Specializate	89	86	+3
Total	274	257	+17

Datele prezentate în tabelul nr. 3 ne permit să conchidem următoarele: Numărul de utilizatori per personal de specialitate constituie, la 1 ianuarie 2022, 274, fiind în creștere în comparație cu anul 2020 cu 17 unități. Însă analiza comparată a acestui indicator cu perioada 2017-2019 atestă o diminuare a lui, fapt determinat în mare parte de riscurile și dificultățile activității bibliotecilor în condiții de criză sanitar-epidemiologică [1, p. 58]. Excepție fac bibliotecile din centrele de excelență, din colegii și cele din instituțiile de învățământ general, care prezintă o augmentare a indicatorului de performanță în comparație cu anul 2019 [1, p. 8]. Calitatea personalului din biblioteci se stabilește *în funcție de nivelul de studii*. Nivelul de studii, în mod deosebit studiile superioare de profil ori în alte domenii (după o pregătire profesională la bazele biblioteconomiei și științelor informării (BȘI)), oferă posibilități sporite de autorealizare, de integrare socioprofesională, contribuie la formarea competențelor de formare continuă și de accedere mai facilă la alte posturi de muncă în domeniu, la dezvoltarea carierei profesionale pe verticală și orizontală. Să urmărim în continuare starea de lucruri în cadrul SNB privind nivelul de studii al personalului de specialitate.

Tabelul nr. 4. Personalul de specialitate în funcție de nivelul de studii

Tip biblioteci	Cu studii superioare				Cu studii medii speciale și generale			
	2021		2020		2021		2020	
	Total	In- clu- siv în BȘI	Total	In- clu- siv în BȘI	Total	In- clu- siv în BȘI	Total	In- clu- siv în BȘI
Naționale	199	152	205	143	21	4	32	3
Publice teritoriale	1 059	430	1 072	405	984	396	1 002	409
Din învățământ, inclusiv:	1 133	373	1132	407	493	168	509	195
din învățământul superior	275	164	286	172	12	5	14	5
- din centre de excelență, colegii	58	27	53	34	11	5	17	7
- din școli profesionale	32	11	31	10	12	3	12	5
- din învățământul general	768	171	762	191	458	155	466	178
Specializate	81	68	81	72	11	6	11	9
Total	2 472	1 023	2 490	1 025	1 509	574	1 554	616

Datele statisticii oficiale prezintă următorul tablou:

- la nivelul SNB, anul 2021: 62% din numărul total al personalului SNB au studii superioare și doar 26% au studii superioare în domeniul biblioteconomiei și științelor informării (BȘI); 38% constituie personalul cu studii medii speciale și generale și doar 14% – personal cu studii medii speciale în BȘI;

- la nivelul SNB, anul 2020: la fel ca în anul 2021, 62% din numărul total al personalului SNB constituie cei cu studii superioare,

iar personalul cu studii superioare în BȘI alcătuiește 25%; personalul cu studii speciale și generale este prezent cu 38%, iar cu studii medii speciale în BȘI – 16%.

Analiza comparată a indicatorilor de referință pentru anul 2020 și 2021 (la nivelul SNB) relevă o variație nesemnificativă. Pentru analiza comparată, mai prezentăm următoarele date: la 1 ianuarie 2019, la nivelul SNB, personalul de specialitate cu studii superioare în BȘI constituia doar 25%, cu studii superioare totalul constituind 61%; personalul cu studii medii speciale în BȘI alcătuia 16% [1, p. 59).

Să urmărim valoarea acestor indicatori în funcție de tipurile de biblioteci, evident reieșind din numărul de personal de specialitate pentru fiecare dintre acestea:

- în bibliotecile naționale:

- ✓ anul 2021: total personal cu studii superioare – 90%, iar cu studii superioare în BȘI – 69%; total personal cu studii medii speciale și generale – 10% și cu studii medii în BȘI – 2%;

- ✓ anul 2020: total personal cu studii superioare – 86%, iar cu studii superioare în BȘI – 60%; total personal cu studii medii speciale și generale – 14% și cu studii medii speciale în BȘI – 1%;

- în bibliotecile publice teritoriale:

- ✓ anul 2021: total personal cu studii superioare – 52%, iar cu studii superioare în BȘI – doar 21%; total personal cu studii medii speciale și generale – 48%, cu studii medii speciale în BȘI – 19%;

- ✓ anul 2020: total personal cu studii superioare – 52%, iar cu studii superioare în BȘI – doar 20%; total personal cu studii medii speciale și generale – 48%, cu studii medii speciale în BȘI – 20%;

- în bibliotecile din învățământ:

- ✓ anul 2021: total personal cu studii superioare – 70%, iar cu studii superioare în BȘI – doar 23%; total personal cu studii medii speciale și generale – 30%, cu studii medii speciale în BȘI – doar 10%;

- ✓ anul 2020: total personal cu studii superioare – 69%, iar cu studii superioare în BȘI – doar 25%; total personal cu studii medii speciale și generale – 31%, cu studii medii speciale în BȘI – doar 12%;

- în bibliotecile specializate:

- ✓ anul 2021: total personal cu studii superioare – 88%, iar cu stu-

dii superioare în BȘI – 74%; total personal cu studii medii speciale și generale – 12%, cu studii medii speciale în BȘI – 7%;

✓ anul 2020: total personal cu studii superioare – 88%, iar cu studii superioare în BȘI – 78%; total personal cu studii medii speciale și generale – 12%, cu studii medii speciale în BȘI – 10%.

Analiza statistică a componenței personalului de specialitate din biblioteci în funcție de nivelul de studii ne permite să concluzionăm următoarele. În primul rând, este necesar de a depune eforturi pentru revitalizarea învățământului biblioteconomic superior – promovarea profesiei de bibliotecar prin campanii, organizare de întâlniri în comunități (îndeosebi în școli) cu reprezentanți notorii din domeniul BȘI, cadre didactico-științifice din universități. În al doilea rând, este important de a oferi o pregătire de bază pentru personalul cu studii superioare din ale domeniului, acesta constituind la 1 ianuarie 2021 36%. Bibliotecile trebuie să încurajeze participarea la cursuri de recalificare, oferire de către Universitatea de Stat din Moldova, la fel, înscrierea la studii de masterat. În al treilea rând, bibliotecile vor „valorifica” cele 24%, reprezentate de către personalul cu studii medii speciale și generale, cu scopul integrării acestuia în învățământul mediu ori superior de profil.

Un aspect important al calității personalului de specialitate din biblioteci este *categoria atribuită prin atestare*. Atestarea personalului de specialitate din biblioteci este o activitate reglementată și are drept obiective: asigurarea unui proces eficient de evaluare a personalului de specialitate din biblioteci potrivit standardelor naționale și internaționale; motivarea acestuia pentru dezvoltarea profesională și realizarea maximă a potențialului intelectual, inovațional și creativ; creșterea responsabilității individuale a personalului de specialitate din biblioteci pentru reușita propriei cariere profesionale; sporirea importanței și a imaginii personalului de specialitate din biblioteci și a bibliotecii în societate și altele [6].

Tabelul nr. 5. Personalul de specialitate – deținători de categorii de calificare

Tip bibliotecă	2021				2020			
	Total	din care categoria			Total	din care categoria		
		super.	1-a	a 2-a		super.	1-a	a 2-a
Naționale	105	27	41	37	108	23	45	40
Publice teritoriale	949	74	404	471	980	73	397	510
Din învățământ, inclusiv:	554	29	303	222	584	54	299	231
din învățământul superior	205	26	130	49	210	49	130	31
- din centre de excelență, colegii	27	2	17	8	32	4	18	10
- din școli profesionale	6	0	5	1	5	0	2	3
- din învățământul general	316	1	151	164	337	1	149	187
Specializate	43	5	19	19	36	5	21	10
Total	1 650	135	767	749	1708	155	762	791

Astfel, în anul 2021, numărul deținătorilor de categorii de calificare constituie 41% din numărul total al personalului de specialitate, în anul 2020 – 42%. În anul 2019 acest indicator constituia 43% [1, p. 61].

În 2021, categoria superioară o dețineau 3% din numărul total al personalului de specialitate, categoria 1-a – 19%, categoria a 2-a – 19%. În acest an au fost atestați circa 366 de bibliotecari din toate tipurile de biblioteci.

În anul 2020, acești indicatori erau: 4%, 19% și 20%. Pentru comparație, prezentăm și datele pentru anul 2019: circa 43% din personalul de specialitate din cadrul SNB aveau categorii de calificare, inclusiv: 8% – categoria de calificare superioară, 19% – categoria 1-a, 16% – categoria a 2-a.

Variabilele privind numărul celor care dețin categoria de calificare 1-a și a 2-a nu sunt semnificative pe parcursul ultimilor 3 ani, dar indică o reducere a numărului de personal deținători de categoria superioară cu 5% (în comparație cu anul 2019). Acest fapt poate fi

argumentat prin fluctuația angajaților, transferul bibliotecarilor în domenii mai bine plătite (aceștia fiind acceptați ca specialiști de calitate, bine pregătiți, buni mânători de tehnici și tehnologii informaționale), lipsa unor politici de motivare a personalului care ar susține și stimula interesul lui.

Datele statisticii oficiale nu oferă suport concret pentru analiza personalului din biblioteci în funcție de vârstă (fiind înaintată către Consiliul Biblioteconomic Național propunerea privind completarea formularului 6-c cu această prevedere). Oricum, chiar în lipsa unor date concrete, situația este evidentă: numărul personalului cu vârsta pre-pensionară și pensionară este mai mare decât al tinerilor. Pentru a atrage tinerii în profesie, este nevoie de anumite condiții: salarii atractive (prevederile Legii salarizării au rămas la nivel de „prevederi”), revizuirea grilei de salarizare, atribuirea suplimentului pentru categoria de evaluare a bibliotecii pentru toți angajații (nu doar pentru posturile de conducere), conștientizarea de către fondatori a importanței unei biblioteci dotate (sub toate aspectele: spații, colecții, tehnologii moderne, personal calificat și altele) în comunitate.

Concluzii

Analiza și interpretarea datelor statistice privind componența personalului de specialitate din biblioteci în baza rapoartelor centralizatoare, elaborate de către Centrul de statistică din cadrul BNRM, oferă suport pentru definiri de politici și strategii privind resursele umane, axe de centrare a eforturilor pentru îmbunătățiri. Este vorba despre astfel de studii realizate la nivel național, BNRM oferind rezultatele acestor cercetări pe parcursul a mai multor ani (pentru informare: <http://www.bnrm.md/index.php/publicatii/publicatii-de-sinteza>). Accentuăm importanța implicării centrelor biblioteconomice teritoriale și departamentale în realizarea studiilor statistice comparate a componenței personalului de specialitate în rețea, astfel asigurând integritatea componentelor cercetării: colectarea datelor, prelucrarea, valorificarea și diseminarea acestora. În prezent, cea mai mare parte a eforturilor profesionale sunt centrate pe colectarea și prelucrarea indicatorilor statistici prevăzuți de formularul 6-c. Mai puțin se investește profesional în transformarea

datelor statistice în indicatori de performanță/relaționali, în analize comparate ale acestora la nivel de rețea/rețele, cu cei identificați la nivel național. Profesia cere de la noi competențe nu doar de a crea și de a citi statistici, dar mai ales de a le înțelege, a le evalua critic și de a le compara.

Sugestii de ordin practic pentru îmbunătățirea/completarea datelor statisticii oficiale privind componența personalului de specialitate: propunem de a integra numărul informaticienilor (programatori, ingineri, administratori de rețea) în numărul total al personalului de specialitate; la fel, statistica oficială ar trebui să ne ofere suport privind componența personalului în funcție de vârstă și gen.

Referințe bibliografice:

1. CORGHENCI, Ludmila. Personalul de specialitate din cadrul sistemului național de biblioteci în lumina datelor statistice. In: Sistemul național de biblioteci din Republica Moldova. Studiu statistic 2017-2019. Chișinău: BNRM, 2020, pp. 55-62. [citat 12.04.2022]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Studiu%20statistic%202017-2019.pdf>
2. INDICATORI de performanță (relaționali) pentru biblioteci. Ghid în sprijinul implementării SM ISO 11620:2016 „Informare și Documentare. Indicatori de performanță pentru biblioteci”. Chișinău, 2017. 33 p. [citat 12.04.2022]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Ghid-Indicatori-de-performanta-SM-ISO-11620-2016.pdf>
3. RAPORT statistic centralizator. Sistemul național de biblioteci în anul 2019. [citat 09.05.2022]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
4. RAPORT statistic centralizator privind activitatea sistemului național de biblioteci în anul 2020. [citat 11.04.2022]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca>
5. RAPORT statistic centralizator privind activitatea sistemului național de biblioteci în anul 2021. [citat 11.04.2022]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca>
6. REGULAMENT privind modul de conferire a categoriilor de calificare personalului de specialitate din biblioteci. Aprobata prin Ordinul Ministerului Culturii nr. 17 din 5 februarie 2015. [citat 09.05.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121792&lang=ro